

Oponentský posudek habilitační práce

Centrist Populist Parties in the Czech Republic: Ideology and Voters

Autor: Mgr. et Mgr. Vlastimil Havlík, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Ladislav Cabada, Ph.D.

Vlastimil Havlík je nejen české politologické komunitě dostatečně znám zejména svou systematickou prací na tématu politického stranictví, přičemž hlavním teoreticko-pojmovým nástrojem a rámcem pro jeho analytickou práci je dlouhodobě populismus. Ať samostatně či v rámci širších autorských kolektivů se tomuto tématu věnuje již cca jednu dekádu a jeho publikační výstupy patří k nejlepším, jež v českém prostředí k danému tématu nacházíme. Současně si Havlík systematicky a postupně otevíral dveře do širšího mezinárodního badatelského prostředí, ať již jako autor nebo také vedoucí badatelských kolektivů, jež se problematice populismu ve vazbě na politické stranictví věnují. Předložený habilitační spis, jenž je připraven jako monografie, tak představuje logický vrchol jedné etapy Havlíkovy akademické kariéry. To, že je napsán v anglickém jazyce (mimochodem velmi kvalitní a současně čtivou formou, mám-li v posudku nahlížet i tuto dimenzi), považuje Havlík zřejmě za samozřejmé, což lze jen přivítat. Současně tím výsledky své badatelské práce otevírá jak širší čtenářské komunitě, tak i širšímu okruhu možných evaluací a kritik, jež mohou jeho práci dále posouvat.

Vlastní text je vystaven jako jednopřípadová studie české stranické politiky v posledních přibližně osmi letech, tj. od náznaků zásadní změny logiky stranické soutěže a charakteru stranicko-politické soustavy, jež byly jasně materializovány ve výsledcích parlamentních voleb v roce 2010 a potvrzeny či ještě zdůrazněny v dalších, předčasných volbách do Poslanecké sněmovny PČR v roce 2013. Jak autor v úvodu práce zcela správně naznačuje, politologie dokázala poměrně přesně reflektovat změny v rovině stranické soutěže (konfliktní linie, relevance politických stran, koaliční potenciál apod.) a změřit svou pozornost na nové subjekty, které se staly relevantními. Současně však dlouhodobě postrdáme odpovědi na otázky spojené s elektorátem, tedy zejména na to, kdo jsou voliči těchto nových subjektů, jaké je jejich ideopolitické zázemí a na základě jakých motivací se přiklání k politice s populistickým nádechem. Právě na dimenzi elektorátu a otázku ideologické profilace jak subjektů, jež jsou podrobeny analýze, tak zejména voličů s nimi svázaných, zaměřuje Havlík v práci

pozornost a nabízí tak daleko komplexnější přístup, než na jaký jsme byli dosud ve vazbě k tématu populismu navyklí.

Práce je logicky strukturována do dílčích částí, jež jsou nicméně dostatečně provázány. V úvodu práce autor nastiňuje dvě hlavní a obecné výzkumné otázky, k nimž postupně prezentuje několik dílčích podotázek a v části věnované kvantitativní analýze rovněž osm hypotéz. Jak podotázky, tak hypotézy jsou logicky derivovány od obou základních otázek a garantují dostatečnou koherenci výstupů a závěrů. V první části práce nabízí autor stručnou reflexi vývoje českého stranického systému po roce 1989; tato pasáž samozřejmě může vyvolávat svou stručností a potřebou zobecnění zejména v domácí politologické komunitě řadu polemik a diskusí, nicméně s ohledem na funkci, již v textu plní, a také na způsob využití a prezentace dosavadních výzkumů na tomto poli ji považuji za zcela adekvátní.

Následně již autor přechází k operacionalizaci pojmů pro vlastní analytickou práci, když se v druhé kapitole zaměřuje na genezi populismu, pokusy o jeho typologizaci a historický vývoj fenoménu. Logicky si Havlík klade otázky zaměřené na možnost přesné operacionalizace populistických politických stran a jejich odlišení od jiných subjektů. Následně představuje indikátory využitelné k detekování populistických stran; v tomto ohledu považuji za mimořádně užitečnou sumarizující, byť logicky trivializující tabulku na str. 55. Jednotlivé typy – agrární, neoliberální, radikálně-pravicový, sociální a konečně centristický populismus – přitom autor v předchozím textu pečlivě představuje, včetně snahy obohatit zde již proběhlý výzkum o vlastní reflexi a současně využití analytického aparátu jiných autorů k analýze případů z regionu středovýchodní Evropy, přirozeně včetně České republiky.

Následně se opět vrací k tématu českého stranického systému a sleduje vývoj populistické politiky po roce 1989. Věnuje se přitom zejména působení SPR-RSČ jako relevantní politické strany v periodě 1990-1998. Zde mi nicméně prezentace problému připadá poněkud reduktivní – pokud bych tedy mohl formulovat první otázku k habilitantovi: *Skutečně před rokem 2009 nevidíme populistické tendence u jiných subjektů než SPR-RSČ?*

Následně již Havlík přechází k vlastní analýze tří zvolených případů, tedy stran či subjektů Věci veřejné, Úsvit přímé demokracie, resp. ANO 2011. Nejdříve prezentuje kvalitativní analýzu, kombinující studium stranických materiálů a prezentací stranických lídrů s vlastními rozhovory s představiteli těchto stran. Následně pak nabízí kvantitativní analýzu založenou na využití dat z dvou mezinárodních databází – Chapel Hill Expert Survey, resp. Comparative Campaign Dynamics. Pro potřeby kvantitativní analýzy prezentuje sedm hypotéz a dvě dílčí subhypotézy derivované

z osmé hypotézy. Sám si je vědom, že některé mohou působit mírně tautologicky (zdá se např. býti logické, že voliči nedůvěřující politickým stranám budou více volit centristické populistické strany /H5/, podobně jako voliči, kteří se sami považují za blízké těmto stranám /H7/). Jako soubor nicméně hypotézy tvoří logický rámec pro analýzu ve vazbě na hlavní, poněkud implicitně formulovanou otázku, tedy zda jako hlavní příčinu úspěchu nových (centristických) populistických stran můžeme detekovat změnu volebního chování anebo zda jsou tyto strany „pouze“ substitucí za propadající dřívější relevantní či volebně úspěšné strany (str. 96).

Závěry obou částí analýzy jsou ve vazbě na otázky a hypotézy formulovány v poslední textové části studie. Autor zde zdůrazňuje zejména otázku „valenční politiky“, resp. „valečního volebního chování“ („valence politics“). S tímto zdůrazněním souhlasím, přesto bych jej chtěl požádat, aby v rámci rozpravy nad textem případně ještě rozvedl, *jak vnímá vazbu mezi valenční politikou, valenčním volebním chováním a populistickými stranami, resp. stranami jiného typu.*

Vedle dvou již položených otázek bych pak rád položil ještě jednu, a to, *proč do studie nebyla zařazena strana SPOZ? Je tomu kvůli nedostatku relevance, anebo proto, že podle habilitanta nejde o stranu centristicko-populistickou?*

Celkově předloženou práci považuji za kvalitní habilitační spis a rád ji doporučuji jako podklad pro úspěšné ukončení habilitačního řízení Dr. Vlastimila Havlíka.

V Budapešti, dne 19. prosince 2016

